

**ШКІЛЬНА ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ В  
ОСОБАХ: ІВАН ВАКАРЧУК**

**Дічек Наталія Петрівна**

д. пед. н, професор  
завідувач відділу історії та філософії освіти  
Інститут педагогіки НАПН України  
м. Київ, Україна

У контексті історик-ретроспективного дослідження здійснюваної в незалежній Україні державної освітньої політики запропоновано аналіз внеску у модернізацію української середньої загальноосвітньої школи колишнього міністра освіти України Івана Вакарчука. Виокремлено найвагоміші напрями його діяльності, пов'язані і з продовженням попередніх освітньо-політичних починань, та із започаткуванням нових проєктів (ініціювання розроблення документів щодо розвитку інклюзивної освіти у загальноосвітніх навчальних закладах, запровадження допрофільної підготовки учнів, розширення українізації школи, розвиток розроблення електронних підручників).

Ключові слова: державна освітня політика, І.Вакарчук, середня загальноосвітня школа, реформи шкільної освіти

Відповідно до лонгitudного дослідження історії державної політики незалежної України у галузі розвитку середньої загальноосвітньої школи вивчаємо діяльність Міністерства освіти і науки України (МОН) як провідника державної політики у гуманітарній сфері, і як генератора тактико-стратегічних реформ у функціонуванні шкільної освіти. Одним з підходів до дослідження вибрано розкриття такої діяльності крізь призму внеску окремих міністрів, який набуває значення персоналізованого чинника зрушень в освітній сфері [1]. Практично не відрефлексованою в історико-ретроспективному вимірі є особа міністра Івана Вакарчука, який очолював МОН з кінця 2007 р. по березень 2010

р. Його каденція припадає на період формування державної освітньої політики в новому методологічному і соціально-економічному контексті, який детермінували процеси європейської інтеграції та світової глобалізації, прискорення розвитку людства на дослідницько-інноваційних засадах [2, с.4]

Час керування МОН України І.Вакарчуком залишився в історії як період і продовження й наступності у реалізації стратегій, започаткованих у 2000-х таким міністром-реформатором, як В.Кремень, який розпочав: перехід української шкільної освіти на новий зміст і 12-річний термін навчання; впровадження у шкільну практику зовнішнього незалежного оцінювання; активізував роботу педагогічних працівників з розвитку інформатизації освітньої сфери і комп'ютеризації шкіл (особливо – сільських); здійснив кроки з реалізації європейського принципу забезпечення рівного доступу до освіти (програма «Шкільний автобус»).

У руслі цих освітніх нововведень у шкільній освіті України за І.Вакарчука було продовжено практично кожен із згаданих напрямів дій. Так, було розширено Всеукраїнські експерименти з навчання вчителів ефективного використання ІКТ у навчальному процесі [3]; продовжено реалізацію програми «Шкільний автобус» [4]; здійснено модернізацію Концепції профільного навчання в старшій школі [5], розроблено і схвалено Галузеву програму впровадження в середній школі профільного навчання у 2008-2010 рр. [6]; продовжено роботу з удосконалення проведення зовнішнього незалежного оцінювання випускників шкіл (ЗНО) [7].

Водночас за керівництва МОН І.Вакарчуком у діяльності відомства продовжили впровадження тактичних починань і безпосереднього попередника на посаді міністра С.Ніколаєнка (2005-2007). Набуло масштабності ініційоване за каденції С.Ніколаєнка проведення конкурсу моделей Шкіл сприяння здоров'ю учнів [8]. Зазнали розширення зони інноваційної діяльності щодо художньо-естетичного розвитку дітей та молоді шляхом залучення навчальних закладів різних типів і форм власності до експериментальної роботи

«Художньо-естетична освіта і виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів у процесі впровадження інтегрованих курсів» [8; 5].

Виокремимо приділення значної уваги з боку МОН продовженню апробації електронних засобів навчального призначення і стимулювання їх розроблення [9];

Водночас для діяльності МОН за міністра-Вакарчука відбулися і тактичні новаторські починання. До них слід віднести розроблення програми дій з упровадження допрофільної підготовки учнів загальноосвітніх навчальних закладів (ЗНЗ) [10], яку розглядаємо як доопрацювання ідеї розбудови профільної школи.

Нового акцентованого звучання набула стратегія державної освітньої політики щодо утвердження україноцентричності школи: розробили і затвердили Галузеву програму поліпшення вивчення української мови у ЗНЗ з навчанням мовами нацменшин на 2008-2011 рр. [11], що посилювало українізацію освіти.

Вимоги глобалізованого світу і зростання необхідності у посиленні конкурентоспроможності українських учнів – майбутніх учасників ринку праці спричинили впровадження наукового психолого-педагогічного проєкту «Вибір успішної професії» [12].

Уперше у документах МОН з'явилося питання інклюзивної освіти. Вже 2009 р. було розроблено і затверджено План дій щодо запровадження інклюзивного навчання у ЗНЗ на 2009-2012 рр. [№ 13]. У школах для дітей з вадами слуху ввели новий навчальний предмет «Українська жестова мова» [12].

Започаткування реалізації інклюзивного навчання у ЗНЗ України слід віднести до нового стратегічного напрямку змін у підходах до освіти дітей з вадами розвитку, хоча сама ідея вже була «закинута» у простір освітніх ідей В.Кременем (2002) [14]. У документах МОН (2009) інклюзивне навчання визначалося не як альтернатива спеціальній освіті, а лише як спосіб значно розширити можливості спеціальної освіти, тому головною актуальною турботою визнавали організацію «своєчасного системного психолого-педагогічного супроводу учнів з порушеннями розвитку» [13, с.5 2009]. Метою

інклюзивної освіти проголошувалася «реалізація державної політики щодо формування нової філософії ставлення до дітей з особливостями психофізичного розвитку, забезпечення їхніх конституційних прав і державних гарантій на здобуття якісної освіти, здійснення комплексної реабілітації таких дітей <...>, втілення міжнародної практики щодо збільшення кількості ЗНЗ з інклюзивною освітою, готових до надання освітніх послуг дітям з особливими освітніми потребами» [13, с.5].

Інтерпретуючи й аналізуючи освітню політику враховуємо, що неправомірно очікувати від неї миттєвого результату, адже її соціальні наслідки виявляються у перспективі [15]. Рішення прийняті і рішення втілені розкидані у хронотопі освітніх подій. Однак хронікально-аналітичне відображення діяльності і відомства, і його очільника дає підстави для подальших узагальнень і прогностичних міркувань. На нашу думку, діяльність міністра-Вакарчука може бути схарактеризована як виважено-послідовна, як така, що зберігала наступність між починаннями попередників і власними проектами, ефективно продовжувала націєтворчий і європоцентричний вектори у розбудові середньої школи.

## СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дічек Н. П. Державна освітня політика і питання індивідуалізації шкільної освіти. У монографії: Процеси диференціації в шкільній освіті незалежної України (історико-аналітичний аспект) / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т педагогіки НАПН України ; авт. кол. : Н. П. Дічек, Н. Б. Антоненко, Н. М. Гупан, А. А. Загородня, Т. І. Куліш, С. М. Шевченко ; за заг. ред. док. пед. наук, проф. Н. П. Дічек. Київ, 2019. 240 с.
2. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), А. М. Гуржій (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ, 2016. 224 с.

3. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. 2008. № 10-11.
4. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. 2009. № 16-18.
5. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. 2008. № 16-17.
6. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. 2009. № 11-12.
7. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. 2008. № 34-35.
8. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. 2008. № 1-3.
9. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. 2008. № 19-21.
10. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. 2008. № 18.
11. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. 2008. № 36.
12. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. 2009. № 30.
13. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. 2008. № 21.
14. Кремень В.Г. Про стан освіти в Україні та Національну доктрину її розвитку. Київ: «НІЧЛАВА» 2002. С. 7–27.
15. Домбровська С. Формування державної освітньої політики та її вдосконалення. Ефективність державного управління: зб. наук. пр. 2011. Вип. 26. С. 205–209.